

2. Про затвердження Порядку організації системи психологічного забезпечення поліцейських, працівників Національної поліції України та курсантів (слухачів) закладів вищої освіти із специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських: наказ МВС України від 06.02.2019 № 88 // Верховна Рада України. Законодавство України: [сайт]. иКБ: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0348-19> (дата звернення: 18.11.2019).

3. Про організацію добору (конкурсу) та просування по службі поліцейських: наказ МВС України від [25.12.2015 № 1631](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0049-16) (із змінами та доповненнями) // Верховна Рада України. Законодавство України: [сайт]. иКБ: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/z0049-16> (дата звернення: 18.11.2019).

4. Психологічні засади запобігання корупційним правопорушенням в органах державної влади та місцевого самоврядування / О. І. Кудерміна, Л. І. Казміренко, В. Г. Андросюк // Навч. посібник. Київ.: Нац. акад. внутр. справ, 2019. 184 с.

*Запорожець Руслана Андріївна*, інспектор відділення навчально-методичної роботи Київського центру КЦППП «Академія поліції», кандидат юридичних наук

## **ОСОБЛИВОСТІ ВІКТИМОЛОГІЧНОГО ЗАПОБІГАННЯ ГРАБЕЖАМ**

Сучасні реалії життя, а саме економічна криза, нестабільна політична ситуація, високий рівень безробіття призводять до підвищення рівня злочинності. Аналіз структури злочинності в державі за перше півріччя 2019 року свідчить про збільшення числа кримінальних правопорушень, скоєних проти власності. Великий інтерес серед науковців спостерігається до запобігання грабеджам. Згідно ст. 186 КК України, граббж - це відкрите викрадення чужого майна у присутності потерпілого або інших осіб, які усвідомлюють протиправний характер дій винної особи, яка у свою чергу усвідомлює, що її дії помічені і оцінюються як викрадення [1]. Проте не досить чітко та повно розкрита тема віктимної поведінки жертв злочину, досить мало рекомендацій щодо того, як не стати жертвою даних злочинів.

Що стосується кримінологічної характеристики грабеджів, то вона включає: спосіб (73 % нанесення ударів руками і ногами по всьому тілу потерпілого, 13 % - здушення ший, 14 % - інші способи, а саме: залякування, погроза застосування насильства); місце (вулиця 63,2 %, приміщення 37,8 %); час вчинення (пора року та дні): весна (33,7 %), літо (33,3 %), зима (19 %), осінь (14 %), а також будні дні (66,5 %), вихідні (33,5 %); із них на святкові дні підпадає лише 9,5 %; час доби (проміжок годин) - вечір (з 18 до 22 години) майже 52 % та нічний час

добі (з 22 до 6 години) майже 26 %, ранковий час (з 6 до 12 години) близько 8 %, денний час - 14 %. Особливостями кримінально-правової структури грабежів є: одноособове вчинення (70 %) та співучасть без попередньої домовленості (30 %); рецидив - 25,1 % раніше притягувалися до кримінальної відповідальності; мотив і мета - корисливі (98 %) та ті, що не підлягають логічному поясненню і кваліфікуються правоохоронцями як розвага (2 %).

Грабіж у свою чергу є суспільно небезпечним злочином, тому закон передбачає суворе покарання за його вчинення. Суспільна небезпека грабежу, як і крадіжки, полягає у тому, що, вчиняючи його, винна особа позбавляє власника можливості володіти, користуватися та розпоряджатися своїм майном.

Згідно ст. 185 КК України, крадіжка - злочин, що полягає у таємному викраденні чужого майна [1]. Крадіжка - це викрадення, здійснюючи яке, винна особа вважає, що робить це непомітно для потерпілого чи інших осіб. Крадіжка є різновидом викрадення, вирізняє з-поміж інших видів викрадення спосіб вилучення майна - таємність.

Проте, на відміну від крадіжки, специфічною ознакою даного викрадення є відкритий характер, коли викрадення вчиняється заздалегідь очевидно, помітно для інших осіб. Відкритий спосіб викрадення майна істотно підвищує суспільну небезпеку викрадення (порівняно з крадіжкою), адже винний не приховує свого наміру протиправно заволодіти чужим майном проти волі власника чи особи, у віданні чи під охороною якої перебуває майно, а також ігнорує думку очевидців. Відкритість викрадення свідчить про виняткову зухвалість грабіжника, який нехтує небезпечністю свого викриття (адже свідомо йде на ризик затримання на місці злочину) та прилюдно ігнорує правові та суспільні заборони нормального життя держави.

Кількісну перевагу мають грабежі та розбійні напади, що відбуваються на вулиці та в громадських місцях, менша кількість грабежів, що зафіксована правоохоронними органами характеризується проникненням у житлові приміщення. Найчастіше спостерігається вчинення грабежу без попередньої підготовки та домовленості, тобто коли без роздумів громадяни зважуються на злочин.

Але при певних коливаннях, що спостерігаються в показниках корисливості злочинності в державі, одним з найбільш розповсюджених насильницьких злочинів проти власності продовжують залишатися грабежі, для яких характерною є негативна кількісно - якісна тенденція (загальна кількість виявлених за цей період осіб у Київській області, які вчинили грабежі, становить на 9,9 % більше, ніж у 2018 році, серед них 24,8 % раніше вже ставали на злочинний шлях, а 64,1 % з них мали не зняту або не погашену судимість).

Аналізуючи матеріали слідчої та судової практики, в середньому кожного року працівниками управління поліції реєструється близько 20-22 тис. грабежів і 2,8-3,5 тис. розбоїв. Можна дійти висновку, що в більшості випадків ситуація з кількісним зростанням грабежів обумовлена провокуючою поведінкою власне самих потерпілих з

порушенням вимог власної безпеки. Підтвердженням даного судження виступає як кримінологічна характеристика самих діянь та злочинців, які скоїли грабіж, так і віктимологічна характеристика осіб потерпілих від цих злочинних діянь.

Більшість цих злочинів вчиняється в темний час доби. Особи, які вчиняють грабежі, найчастіше характеризуються винятковим цинізмом, зухвалим та нахабним характером злочинних посягань. Грабежі, крадіжки, фінансові шахрайства - найчастіше від таких злочинів потерпають люди похилого віку. Проаналізована статистика Тернопільської області за 9 місяців і виявлені такі дані, а саме кількість зареєстрованих кримінальних правопорушень щодо пенсіонерів становить 288 (враховуючи, що Тернопільська область за даними Національної поліції має найменшу кількість злочинів проти власності серед інших областей). Найбільше жертвами злочинів стають літні люди - жителі сільської місцевості. Найчастіше жертвами злочину стають пенсіонери в нічний час доби (від опівночі до восьмої ранку), а саме ситуація складається така: з 288 правопорушень 163 трапилося саме в цей час проміжок доби.

Такі злочини часто відбуваються при великому скупченні людей, в присутності очевидців. Найбільший відсоток грабежів трапляється на околицях міст, районів та в малоосвітлених місцях, особливо парки, під'їзди, іноді злочинець очікує свою потенційну жертву біля магазину. В даному випадку злочинці самовпевнено розраховують на не перешкоджання їм діяти та байдужість громадян. Вчиняючи грабіж чи розбійницький напад, злочинці враховують певні обставини (місце події, властиві риси особи потерпілого, характер майна, яким передбачається заволодіти) і визначають спосіб, час, знаряддя і засоби, які можуть бути використані під час нападу.

Запобігання злочинності є найбільш вдалим засобом боротьби з негативним явищем злочинності. Наразі в деяких містах країни все більш популярними стають Національні Дружини, що створені для участі в охороні громадського порядку і державного кордону, сприяння органам місцевого самоврядування, правоохоронним органам, а також посадовим особам у запобіганні та припиненні адміністративних правопорушень і злочинів, захисті життя та здоров'я громадян, інтересів суспільства і держави від протиправних посягань, а також у рятуванні людей і майна під час стихійного лиха та інших надзвичайних обставин. Національні дружини - організація, пов'язана з політичною партією Національний корпус, частина «азовського» руху. За словами представників організації, її метою є забезпечення порядку на вулицях українських міст.

З плином часу можна спостерігати таку тенденцію, що Національні Дружини завжди досягали великих результатів та вносили свій внесок у розкриття злочинності. Для прикладу варто згадати добровільні народні дружини СРСР. В цілому, за перші 25 років роботи дружин, понад 800 дружинників були нагороджені урядовими орденами і медалями, понад 6 тисяч - нагороджені медаллю «За відмінну службу

по охороні громадського порядку», ще кілька тисяч були нагороджені почесним знаком «Відмінний дружинник», Почесними грамотами та цінними подарунками. Відомі випадки героїзму і самопожертви, проявлені дружинниками, а також випадки затримання ними небезпечних злочинців і рецидивістів. Тому можемо зробити висновок, що діяльність Дружин ще з минулих десятиліть мала високі результати і разом з правоохоронними органами вони розкривали найтяжчі злочини.

В загальному плані наполягаємо вдосконалити діяльність різноманітних громадських організацій для підтримки потерпілих від грабежів та збереження майна потенційних потерпілих. Крім того управління поліції має кілька ефективних порад щодо того як не стати жертвою грабежів та розбійних нападів. По-перше, при можливості намагайтеся уникати перебування на вулиці в нічний час, особливо в малолюдних місцях та темних провулках. По-друге, не потрібно піддаватися на прохання дати свій мобільний телефон незнайомцям під приводом необхідності термінового дзвінка та не повертайтеся до підозрілих осіб спиною та не дозволяти оточувати себе стороннім громадянам. По-третє, у разі, коли за вами до під'їзду заходить незнайомиць, не потрібно поспішати заходити до ліфту, краще підніматися сходами вище та викличте ліфт знову. Якщо згоди спірадитися, не соромтеся голосно покликати на допомогу, часто досить попереджувального крику, щоб змусити злочинця відмовитися від свого задуму. По-четверте, не бажано виходити на вулицю в стані алкогольного сп'яніння, адже в цьому випадку людина не захищена від злочинних посягань. Батькам необхідно постійно проводити роз'яснювальну роботу з неповнолітніми про можливий ризик скоєння злочину щодо дітей при безтурботному поводженні їх з мобільними телефонами, грошима та цінними речами.

Управління поліції вживає максимальну кількість заходів щодо протидії грабежам та стабілізації кримінальної ситуації в Україні. І все ж головною передумовою у протидії грабежам є їх ефективне запобігання, тобто чітке добросовісне усвідомлення громадянами дотримання вимог власної безпеки та безпеки свого майна.

### ***Список використаних джерел***

1. Кримінальний кодекс України: Закон від 05.04.2001 р. № 2341-Ш. Дата оновлення: 28.11.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/tu/2341-14?lang=uk> (дата звернення: 01.12.2019).

2. Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону: Закон України від 22.06.2000 р. № 1835-Ш. Дата оновлення: 04.11.2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1835-14>, (дата звернення: 01.12.2019).

3. Закон України від 2 жовтня 1996 року «Про звернення громадян» №2704-Ш (поточна редакція - прийняття від 16.07.2019). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/393/96-вр>.